

Forskellige typer af praksisfortællinger

• **Solskinshistorien**

Er fortællingen om det, der gør det hele værd. Fortællingen afspejler hengivenhed og glæde overfor de personer (oftest barnet), som fortællingen handler om. Barnet gøres til helten i fortællingen – barnets nye erfaringer bliver løftet frem – fortællingen er præget af optimisme. Solskinshistorien er en betydningsfuld faktor i forældresamarbejdet.

• **Succesfortællingen**

Ligner solskinshistorien men fokus flyttes til pædagogens bestræbelser på at nå visse mål. Forholdet til barnet er præget af stærk målrettet påvirkning – det er den voksne, der definerer hvad barnet har brug for. Den voksnes intention er udførligt beskrevet, og der er lagt vægt på, hvordan hun går frem for at løse udfordringen. Der er altså fokus på metode, eller med andre ord på "det, der virker". Som sådan er succesfortællingen en stærk faktor i skabelse af organisationskulturen. Succesfortællingen inviterer til at diskutere grundlæggende spørgsmål om udvikling, læring og styring.

• **Vendepunktfortællingen**

Vendepunktfortællinger er farvet af nye opdagelser i mødet med barnet – fortællingen opstår som følge af noget udsædvanligt og vender op og ned på eksisterende opfattelser. Fortællingen bygges op, så der opstår spænding og spændingen forløses med afsløringen af det positivt overraskende, som barnet har foretaget sig. Vendepunktfortællingen afspejler en åben holdning hos personalet – personalet ser situationen fra barnets perspektiv, men fortæller om egen overraskelse.

• **Vanefortællingen**

Vanefortællingen står i kontrast til de foregående typer, fordi de er negativt ladede. De karakteriseres ved en ureflekteret beskrivelse af barnets væremåder. Fortællingen bruges udelukkende til at bekræfte egen virkelighed og handlinger – og ikke til at eftersøge og undersøge nye handlemuligheder og perspektiver. Vanefortællingen stempler den eller de personer, den handler om. Vanefortællingen er begrænsende for kvaliteten i det pædagogiske arbejde, hvis den får lov at stå alene – men rummer et stort potentiale, hvis den identificeres og ledsages af en kontrastfortælling. Vanefortællingen kan også bruges bevidst, der hvor man allerede er blevet opmærksom på, at man er kørt fast i bestemte forholdemåder.

• **Kontrastfortællingen**

Kontrastfortællingen kan bruges som modstykke til vanefortællingen. Prøv at fortælle den samme fortælling fra barnets synsvinkel, forældrenes ect...

- **Brølere**

Brølere – eller fortællinger om nederlag, er fortællinger om en oplevelse, vi helst ville have undværet. Fortællingen starter ofte med en tøven i forhold til at røbe fortællingens indhold – der skabes forventning, spænding og fortrolighed hos tilhøreren - hvorefter spændingen udløses, når fortælleren røber sin utilstrækkelighed. Når der er plads til brølere i en personalegruppe – bliver det nemmere at begå fejl og tabe ansigt. Man oplever solidaritet og fællesskab og kan se hinanden som personer. Det bliver også nemmere at arbejde med, hvordan man kan udgå fejl. Men fortællinger om fejl og nederlag kan også dominere en person eller en personalegruppe – selvportrættet bliver for negativt. Det kan så være på sin plads med en kontrastfortælling – eller blot opmærksom på at lede efter en fortællingstype.

- **Den problemorienterede fortælling**

Den problemorienterede fortælling handler om et dilemma eller en problemstilling i det pædagogiske arbejde. Fortælleren sætter sin tvivl og spørgsmål i centrum for fortællingen og beder sine tilhørere om forståelse for sin tvivlrådighed og måske også nye indfaldsvinkler og perspektiver på dilemmaet. Den problemorienterede fortælling kan være et vigtigt redskab til at identificere og synliggøre centrale værdier, problemstillinger og arbejdsforhold – både internt i personalegruppen – og udadtil for professionen. Som fortællinger om brølere er den vigtig i forhold til solidariteten i personalegruppen.

- **Den følelsesorienterede fortælling**

Den følelsesorienterede fortælling er fortællingen om en episode, hvor fortælleren har oplevet et stærkt følelsesmæssigt pres f.eks. i forbindelse med ulykker, vold eller trusler. Fortælleren er følelsesmæssigt rystet og søger via fortællingen at skabe orden og balance i de mange følelser og sansninger, der er forbundet med oplevelsen. Lytterens opgave er at være aktivt lyttende og accepterende overfor fortællingens indhold og følelser. Selve fortælleprocessen kan skabe klarhed og overblik for fortælleren – og lytterens identifikation, solidaritet og tilstedeværelse er i centrum. Fortællingen kan senere fortælles i en anden genre.

Fortællinger er stedfortrædende erfaring

"Ved gensidigt at fortælle hinanden om vores oplevelser, kan vi dele den fortid, vi ikke har haft tilfælles. (...) Når vi fortæller, inviterer vi lytteren ind i en fælles oplevelsesverden, så vi ikke længere står alene med det, der er hændt, og med det, vi har gjort eller tænkt.

(...) Gennem fortællinger oplever vi andre perspektiver end vores eget. Uden at kunne lytte og fortælle kan vi ikke skabe en fælles forståelse. Fortællinger indbyder til forhandling af mening mellem forskellige tilværelsestolkninger. Vi kan bruge fortællinger til at udvikle det reflektive, til at forstå, at meningsskabelse er en uophørlig proces som foregår i dialog. Det er der særligt behov for i dag"

Marianne Horsdal

"Vi bruger fortællinger til problemløsning, som hypoteser om mulige måder at forstå og tackle problemerne med. Narrativ viden er vores vigtigste redskab for sense-making"

Marianne Horsdal Susanne Idun Mørch/Praksisfortællinger

Iagttagelse: To børn spiser kage

Jeg kommer ind på personalestuen. Her står to børn, en pige og en dreng på henholdsvis 3 og 4 år og spiser af en stor chokoladekage, som et andet barn har medbragt i anledning af sin fødselsdag. Børnene spiser med fingrene, og der er et stort hul midt i kagen. De to børns ansigter og tøj er smurt ind i chokoladekage. De ser overraskede ud, da jeg kommer ind.

Praksisfortællinger/Susanne Idun Mørch

Hvad er en praksisfortælling?

"Praksisfortællinger er fortællinger om centrale og udvalgte episoder eller virkelighedsudsnit fra det pædagogiske arbejdes hverdagslivspraksis, oplevet og fortalt af de mennesker, der arbejder i denne praksis med henblik på at forstå, udvikle eller dokumentere denne praksis" (Susanne Idun Mørch)

"Praksisfortællingens kilde er autentiske hændelser fra børnehaven.

...Fortælleren tager fortællingens sproglige virkemidler i brug for at få frem, hvad der skete. Det adskiller praksisfortællinger fra generelle beskrivelser af, hvad man planlægger at gøre, eller hvad man plejer at gøre. ...Personalets praksisfortællinger er de fortællinger, som naturligt vokser frem fra noget, der virkelig har gjort indtryk, fortællinger fra virkeligheden, den aktuelle børnehaves virkelighed. Det er de fortællinger, som allerede findes i børnehaven.... " (Louise Birkeland)

"Aristoteles har i sin "poetik" beskrevet fortællingens egenskaber, og han gør det klart, at fortællinger har en anden karakter end bogføring af den viden, man kan samle om verden. Forskellen beskriver han som forskellen mellem historie og digtning, og i den pædagogiske kontekst kunne man beskrive det som forskellen mellem iagttagelsen og fortællingen...Aristoteles siger dermed, at det interessante (plottet) ved fortællingen ikke er, hvad der skete i den specifikke situation, men måden det skete på: gennem fortællingen får vi indsigt i, hvad der er på spil". (Jan Jaap Rothuizen)

"Den pædagogiske praksisfortælling fortæller om det levede liv, om hverdagslivet, og den koncentrerer sig om episoder eller scenerier, som den professionelle vælger at fortælle om, fordi disse rummer en bestemt situation, problemstilling, et dilemma, en pointe eller en morale, der opleves som vigtig at sætte fokus på for fortælleren selv, for den, der fortælles til, eller for begge. Fortællingerne om disse scenerier i hverdagslivet er et konkret mødested for den personalegruppe, der lytter til hinandens fortællinger".

Praksisfortællinger/Susanne Idun Mørch

"Med vores beskrivelser har vi ønsket at bevæge os væk fra tidligere ensidige, generaliserede og abstrakte statusbeskrivelser til subjektive her-og-nu-fortællinger, fortællinger som er med til at give os en bedre forståelse af brugernes situation og af vores egen praksis.

Vores ideal er ikke at være objektive, men subjektive, det vil sige, at når vi udtaler os om brugeren, beskriver vi ikke, hvordan personen er, men hvordan vi ser personen. Med vores iagttagelse, vores forforståelser og vores handlinger, kommer nye forståelser til. Vi befinder os i en narrativ, hermeneutisk udviklingsproces, hvor vi oplever, at vores fortællinger fra praksis kan fastholde, forpligte og skabe nye muligheder i vores arbejde."

Krabbe og Jørgensen: Forlængelse af dagligstuen – socialpædagogiske fortællinger

Praksisfortællingen kan som metode:

- Vise andre, hvad det pædagogiske arbejde består af på en måde, der tager højde for det (social)pædagogiske arbejdes kompleksitet og kontekstualitet og som sætter fokus på ressourcerne i det levede liv
- Anvendes som videnskabelig metode til dokumentation
- Identificere centrale problemstillinger i arbejdet og være genstand for problemløsning
- Sætte fokus på det positive og berigende i arbejdet
- Virke bearbejdende og forløsende
- Identificere centrale værdier i arbejdet og angive om, vi er på rette vej
- Skabe fællesskab og solidaritet
- Skabe fælles sprog og retning

Kom i gang med praksisfortællinger

- Formål skal matche form og indhold
- Mundtlig eller skriftlig?
- Lyst eller nød?
- Spørgsmål til refleksion
- Etiske regler
- Ledelse

Fokus på fortællingen

- **Praksisfortællingen er stedfortrædende erfaring**

Den generelle samfundsudvikling bevirker, at mennesker bevæger sig i mange forskellige sfærer og kulturer og udvikler individuelle og personlige erfaringshorisonter og kompetencer.

- **Praksisfortællingen er en videnskabelig metode**

Det pædagogiske arbejde er kendetegnet ved kompleksitet, bevægelighed og kontekstafhængighed. Pædagogisk arbejde koncentrerer sig om sociale samspil, der er dynamiske og komplekse. Praksisfortællingen kan anvendes til at beskrive, analysere, forstå og dokumentere sociale samspil, og den integrerer faglige og personlige perspektiver.

- **Praksisfortællingen er pædagogisk**

Brugerens selvbestemmelse, medindflydelse og livskvalitet er centrale pædagogiske værdier. Praksisfortællingen tager udgangspunkt i hverdagslivet, og den er pædagogisk, når den sætter fokus på liv, ressourcer og muligheder frem for sygdom, fejl og mangler. Praksisfortællingen rummer et stort udviklings- og læringspotentiale for det pædagogiske personale, for professionen og dermed også for brugeren.

- **Praksisfortællingen er problemløsning**

Pædagogisk arbejde rummer ikke klare og entydige svar på enkle spørgsmål. Det er fyldt med dilemmaer. Pædagogens personlige kompetencer og skøn kommer ofte i centrum. Faglige problemstillinger må behandles i et fagligt fællesskab. Det er en nødvendig buffer mod belastninger i arbejdsmiljøet.

- **Praksisfortællingen skaber fælles virkelighed**

Gennem sproget kan en personalegruppe finde frem til fælles forståelse eller fælles virkelighed. Dette er en vigtig del af alt samarbejde, og nødvendigt for at institutionen kan fastlægge, udvikle og formidle mål og metoder. Fortællinger om det, der lykkes, og det, der ikke lykkes, skaber en fælles referenceramme, afdækker værdier, giver identitet og begrundet handlinger.

- **Praksisfortællingen er psykologisk**

Fortællingen kan for både lytter og fortæller have forløsende, bearbejdende, strukturerende samt menings- og identitetsskabende perspektiver. Praksisfortællinger er derfor et vigtigt element i forhold til belastende oplevelser i arbejdsmiljøet, og den kan skabe følelsesmæssig identifikation og fællesskab.

"Personalet skriver fortællinger og fortæller dem mundtligt. En pædagog siger, at når hun fortæller dem mundtligt, så er det som om, hændelsen går gennem kroppen og ud af munden og frem til kollegaerne! Det mundtlige varetager den intuitive oplevelse. Gennem det skriftlige arbejde kommer eftertanken ifølge personalet. Mundtligt og skriftligt arbejde med fortælling åbner for forskellige sider af erfaringen og er lige vigtige i refleksion over praksis. På personalemøder skabes rum for fortælling".

Louise Birkeland i *Pædagogiske praksisfortællinger*

"Pædagogers...forestillinger om deres hverdagspraksis udtrykt i fortællinger og udviklet i kollegiale drøftelser er en anden type erkendelsesevne. De færreste har imidlertid nogen særlig erfaring med denne form. Så hvis praksisfortælling som metode skal udvikles, er det nødvendigt samtidig at udvikle færdigheder i at forholde sig til og udtrykke sansning og oplevelse af pædagogiske hverdagserfaringer i fortællinger. Det er endvidere nødvendigt at udvikle evne og tradition for i den kollegiale kontekst at opfatte fortællingen som en kilde til en anden slags indsigt ved at analysere, tolke og konkludere på praksisfortællingerne som æstetiske produkter. Praksisfortællingen er der ikke bare. Den skal fortælles. Det kollegiale fortolkningsfællesskab er der ikke bare. Det skal udvikles"

Niels Mors i Pædagogiske praksisfortællinger.